

جرم‌شناسی روسپیگری

منصور قاسم نژاد

کارشناسی ارشد، گروه حقوق (جزا و جرم‌شناسی)، دانشگاه پیام نور واحد کرج، ایران
mhaalove2@gmail.com

چکیده

روسپی و روسپیگری به صورت‌های متعدد تعریف شده تا آنجا که می‌توان گفت به تعداد نویسندگان و محققانی که در این باره نوشته و پژوهش کرده‌اند، تعریف‌های گوناگونی ارائه شده است. با عنایت به اهمیت حیاتی و نقش تعیین‌کننده سلامت جسمانی و روانی نوجوانان و جوانان جامعه در تأمین بقاء و آینده مملکت بویژه به دلیل نقشی که در تربیت و پرورش کودکان نسل آینده خواهند داشت بی‌توجهی به آنان باعث سست شدن بنیان خانواده در نسل‌های آتی خواهد شد. آثار نامطلوبی که توأمان با این مسأله روی می‌دهد (اشاعه بیماری‌های مقاربتی از جمله ایدز...) از هم پاشیدگی کانون خانواده، تشکیل خانه‌های فساد و فریب سایر زنان و دختران، خودکشی، توزیع مواد مخدر، اعتیاد به مواد مخدر و مشروبات الکلی، زشت شدن چهره عمومی شهر و ... می‌تواند هزینه‌های مالی، خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی هنگفتی را برای جامعه داشته باشد. از این رو، با توجه به پیامدهای ناگوار این پدیده در بهداشت روانی فردی و اجتماعی، هدف از مطالعه تعدادی از زنان ویژه، روشن شدن برخی از زوایای کیفیت خانوادگی این قربانیان است. دلیل مقایسه عوامل خانوادگی این گروه با گروه زنان عادی آن است که تا وقتی که مبنایی برای مقایسه ویژگی‌های یک گروه وجود نداشته باشد قادر به تبیین تأثیر این ویژگی‌ها بر روی گروه مورد نظر نخواهیم بود. اگر بتوانیم داده‌های گروه آزمایش را با داده‌های گروه کنترل (که نسبتاً هم‌تا با گروه آزمایشی است) مقایسه کنیم کمک بزرگی به درک معنای تفاوت متغیرهای مورد آزمایش می‌شود. امید که با شناخت هر چه بهتر ویژگی‌های فوق‌الذکر بتوان برنامه‌های پیشگیرانه مفیدی را در این زمینه مطرح و به اجرا گذارد.

واژه‌های کلیدی: روسپیگری، از هم گسیختگی خانوادگی، اعتیاد، سابقه زندان

مقدمه

خانواده نخستین گروهی است که به صورت طبیعی وجود داشته و جامعه بر آن بنا شده است. چگونگی و کیفیت روابط در خانواده در تحقق وظایف خویش، شاخص مناسبی جهت ارزیابی کیفیت ارتباطی جامعه می‌باشد، هر چه خانواده دارای روابط خوب و سالمتری باشد به همان نسبت ثبات و سلامت جامعه بیشتر تأمین شده است. بر عکس هر چه خانواده از وضعیت بدتر و آشفته‌تری برخوردار باشد به همان نسبت سلامت جامعه بیشتر تهدید شده است. زیرا اختلال در کارکرد ارتباطی خانواده نشانه اختلال در منظومه خانواده است که خانواده را به سمت فروپاشی سوق می‌دهد. فروید می‌گوید بیشترین افراد ناسازگار و مسأله‌دار، وابسته به خانواده‌های آسیب دیده هستند و افرادی که مربوط به خانواده‌های پر کشمکش می‌باشند به سبب عدم برخورداری از آرامش روانی و عدم تمرکز و آشفته‌گی بیشتر در معرض رفتار ناسازگارانه و کجروانه قرار دارند. در این میان روسپیگری زن، به عنوان عضوی از مهمترین نهاد اجتماعی خود نمود بارزی از عمیق‌ترین اختلالات کارکردی در ساختار خانواده است.

روسپی، زنی (یا بندرت مردی) است که مخارج زندگی خود را به طور کلی یا جزئی از طریق تسلیم بدن خویش به دیگران به منظورهای جنسی، تأمین می‌کند و باید به این تعریف افزوده شود که این روابط جنسی جنبه همگانی بدون محبت و موقتی است، وجه آن نقداً پرداخت می‌شود. اگر محبت زن در این امر دخالت داشته باشد فاحشگی نام نخواهد داشت. این اصطلاح تنها به کسانی اطلاق نمی‌شود که تمام عمر روسپیگری می‌کنند بلکه هر زن یا مردی که در ضمن اشتغال به کارهای دیگر، گاه با دریافت پول از بیگانگان با آنها همبستر می‌شوند، باز طی مدتی که به این رفتار اقدام می‌کند روسپی است (ساموئل گرین وید ۱۳۴۴: ۹۰).

روسپیگری اگر چه در نگاه اول پدیده‌ای فردی به نظر می‌رسد اما با توجه به پیامدهای سوء آن که در نظم جامعه اختلال و آشفته‌گی ایجاد می‌کند و منشاء بسیاری از رفتارهای ضد اجتماعی و بزهکارانه همچون اعتیاد به مواد مخدر، مشروبات الکلی، اشاعه بیماریهای مقاربتی (از جمله ایدز...) از هم پاشیدگی کانون خانواده، خودکشی، توزیع مواد مخدر، سرقت، جیب‌بری، تشکیل خانه‌های فساد و فریب سایر زنان و دختران است. جا دارد که علیرغم معلول بودن این پدیده از آن به عنوان علت آغازین بسیاری از آسیب‌های دیگر یاد کنیم.

سن متوسط ورود به حرفه روسپیگری سیزده سالگی است. بیشترین دختران سیزده و چهارده ساله به اجبار و زور به روسپیگری کشیده شده‌اند. سایر این زنان، همسران سنتی بدون مهارتهای شغلی و حرفه‌ای هستند که یا فرار کرده‌اند یا شوهر سوء استفاده‌گر آنها را ترک کرده است و آنها برای حمایت از خود و فرزندانشان به این کار کشیده شده‌اند. سن ورود به روسپیگری در حال کاهش است. برای مثال چطور می‌توانیم حتی واژه‌ای را به عنوان "روسپیگری نوجوانی" تصور کنیم، وقتی که سن رضایت برای فعالیت جنسی قانونی دائماً در حال کاهش است! مثل کورهای چون هلند و فیلیپین (فارلی ۱۳۸۱: ۲۶۷).

انحرافات اجتماعی، به ویژه انحرافات زنان، سلامت و امنیت روانی- اجتماعی و حتی سیاسی و اقتصادی جامعه را تهدید می‌کند. از این رو جامعه برای بقا و پایداری خود بایست تدابیر مناسبی جهت جلوگیری از انحرافات زنان بزهکار و اقداماتی جهت بازپروری آنها اتخاذ نماید. و این امر جز از طریق شناخت دقیق عوامل زمینه‌ساز و تشدید کننده گرایش به انحرافات امکان‌پذیر نیست. به اعتقاد اکثر روانشناسان و جامعه‌شناسان ریشه اصلی آسیب‌های اجتماعی و از جمله آنها "روسپیگری" در خانواده است. زیرا خانواده به عنوان کوچکترین اجتماع بشری ساختاری دارد که عناصر درون آن به شدت به هم وابسته‌اند و اگر در این سیستم مشکل ایجاد شود کل سیستم را دگرگون خواهد ساخت بنابراین همیشه سازگاری و تفاهم بین همه اعضا ضروری است. از این رو بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر روسپیگری زنان به عنوان یکی از مسائل ضروری جامعه، مسأله اصلی پژوهش حاضر است. به عبارت دیگر، مسأله پژوهش حاضر این است که: چه عواملی مرتبط با خانواده موجب روسپیگری زنان می‌شود؟

روش انجام پژوهش

از آنجائیکه روسپیگری به عنوان یک معلول چند علتی است و هر یک از تئوریهای مطرح شده از جنبه های خاص آنرا تبیین می کند لذا در این پژوهش تلفیقی از تئوریهای جامعه شناسی و روانشناسی زیر به عنوان مدل انتخابی تحقیق استفاده گردیده است.

با توجه به اینکه روش تحقیق در پژوهش حاضر از نوع علی مقایسه‌ای است جامعه آماری مورد نظر دارای دو قسمت می‌باشد (الف) زنان روسپی (ب) زنان غیرروسپی.

جامعه آماری زنان روسپی را تمامی زنان روسپی که در اسفند سال ۸۹ و ماههای فروردین، اردیبهشت و خرداد سال ۹۰ در زندان اوین تهران (بند زنان) و مفاصد اجتماعی نیروی انتظامی به سر می‌برند، تشکیل می‌دهد و جامعه آماری زنان به عنوان گروه کنترل با یکسان در نظر گرفتن متغیرهایی چون سن، طبقه اجتماعی خانواده و ... انتخاب شدند که نحوه انتخاب آنها در قسمت نمونه‌گیری ذکر می‌شود.

* لازم به توضیح است که مجموع زنان روسپی موجود در تاریخهای فوق به تعداد ۱۱۷ نفر بوده است که بعد از تکمیل پرسشنامه ۱۰۰ عدد از پرسشنامه‌ها قابل بهره برداری بودند.

روش نمونه‌گیری زنان روسپی به دلیل برخی محدودیت‌ها از نوع کل شماری (که از نوع نمونه‌گیری غیر احتمالی است) می‌باشد. به عبارت دیگر کلیه زنان روسپی منطقه یک و سه تهران که در زمان انجام پژوهش به دلیل منکراتی در زندان اوین (بند زنان) و بازداشتگاههای مفاصد اجتماعی نیروی انتظامی حضور داشته و سواد خواندن و نوشتن نیز داشتند در یک مقطع زمانی سه ماهه نمونه ما را تشکیل داده و مورد آزمون قرار گرفته‌اند که تعداد آنها ۱۰۰ نفر بود. جامعه دیگر زنان غیرروسپی بر اساس درصد فراوانی سنی و منطقه محل سکونت زنان روسپی انتخاب گردید. از آنجایی که تعداد نمونه زنان روسپی بیشتر در مقطع سنی زیر ۱۸ سال قرار داشتند بدین منظور نمونه سنی زنان غیر روسپی نیز زنان زیر ۱۸ سال انتخاب شد. روش نمونه‌گیری زنان غیر روسپی از نوع نمونه‌گیری سهمیه‌ای است که هدف آن ارائه نمونه معرف بدون انتخاب تصادفی افراد می‌باشد. در این شیوه از زنانی که خصوصیات معین (سن، وضعیت، تأهل و ...) داشتند خواسته شد تا پرسشنامه این پژوهش را تکمیل نمایند. حجم نمونه انتخابی برای زنان غیرروسپی نیز ۱۰۰ نفر بود.

این پژوهش نیز از نظر تکنیک جمع‌آوری اطلاعات به صورت مصاحبه شخصی بهره جسته است که در پژوهش زمینه‌یابی مصاحبه شخصی به عنوان روش عمده جمع‌آوری اطلاعات به کار می‌رود و مزیت‌هایش بیش از روش‌های دیگر می‌باشد. از آنجایی که زنان روسپی در وضعیت روحی و روانی نامساعدی به سر می‌برند و با برخوردهای نامناسبی که در خانه و اجتماع با آنها صورت گرفته، نسبت به اطرافیان بی‌اعتماد و بدبین شده‌اند لذا برای تکمیل هر پرسشنامه ابتدا ارتباط عاطفی لازم با آنها برقرار و اعتماد و رضایتشان برای گرفتن پاسخ جلب گردید (دواس ۱۳۷۶ : ۶۸).

ابزار گردآوری در این تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود که با استفاده از سئوالاتی که حاوی گویه‌های اسمی دوگانه و چندگانه، فاصله‌ای و ترتیبی می‌باشد مورد استفاده قرار گرفت.

پرسشگری این پژوهش ۴ ماه به طول انجامید و مدت زمان لازم برای تکمیل هر پرسشنامه بطور میانگین ۱۷ دقیقه بود. پس از آن داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار spss پردازش شدند. استفاده از فراوانی، میانگین و آزمونهای U مان- ویتنی و T-test از جمله محاسباتی بودند که با کمک این نرم‌افزار جهت تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با برنامه spss 13 و با استفاده از آمار توصیفی (فراوانی، میانگین)، استنباطی (X^2 ، U مان - ویتنی) و ضریب فای و V کرامر انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین دو گروه آزمودنی در تمامی متغیرهای مورد آزمایش تفاوت معنا دار آماری وجود دارد.

یافته‌های پژوهش

طبق نتایج بدست آمده در این پژوهش میانگین سنی زنان روسپی و غیر روسپی با هم برابر و حدود ۲۴/۵ سال است. آزمون T-test نشان داد که دو گروه زنان روسپی و غیر روسپی به لحاظ میانگین سنی تفاوت معنا داری با هم ندارد ($P>0/05$).

از لحاظ میزان تحصیلات بیشترین تعداد (۳۳٪) زنان روسپی دارای مدرک دیپلم و کمترین تعداد (۱٪) آنها نیز دانشجو بودند. در حالیکه این نسبت در میان زنان غیر روسپی مربوط به دیپلم (۲۸٪) و دانشجو (۵٪) می باشد. مقایسه داده نشان می دهد که فراوانی تعداد افراد تحصیلکرده دانشگاهی در میان غیر روسپیان ۵ برابر روسپیان است. (۱۵٪) در مقابل (۳٪).

از لحاظ وضعیت ازدواج، در گروه زنان روسپی، ۲۹٪ تاهل، ۳۹٪ مجرد، ۲۲٪ مطلقه و ۱۰٪ نیز در وضعیت متارکه بودند و در حالیکه این نسبت ها در گروه غیر روسپیان به ترتیب ۵۰٪، ۳۶٪، ۳٪ و ۱٪ بود.

مقایسه این داده ها نشان میدهد که شیوع طلاق در میان روسپیان بیش از ۷ برابر غیر روسپیان است (۲۲٪ در مقابل ۳٪) همچنین تعداد افراد متارکه کرده روسپی ۱۰ برابر افراد متارکه کرده غیر روسپی است (۱۰٪ در مقابل ۱٪) این یافته نشان میدهد که بسیاری از زنان روسپی پس از ازدواج و ناکامی در زندگی در شرایط مبهم و پیچیده ای قرار گرفته اند که قادر به تصمیم گیری نیستند.

از لحاظ تجربه جنسی تنها ۵۱٪ از زنان روسپی از سوی همسرانشان برای اولین بار چنین تجربه ای را داشته اند و حدود نیمی از آنان برای اولین بار از سوی خویشان و یا دوستان پسر خود مورد تجاوز جنسی قرار گرفته اند در حالیکه این نسبت ها در گروه زنان غیر روسپی ۹۱٪ و ۹٪ می باشد.

این بدان معناست که سابقه تجربه جنسی از سوی خویشان و دوستان پسر برای زنان روسپی در مقایسه با زنان غیر روسپی حدود ۵ برابر بیشتر است.

همچنین ۸٪ از زنان روسپی در سن کمتر از ۱۳ سالگی چنین تجربه ای داشته اند و بیشترین تعداد آنها (۵۰٪) در سنین ۱۶-۱۸ سالگی فعالیت جنسی را تجربه کرده اند در حالیکه هیچکدام از غیر روسپیان در سن کمتر از ۱۳ سالگی تجربه جنسی نداشته اند. ۲٪ در سنین ۱۰-۱۳ سالگی و تنها ۹٪ در سنین ۱۶-۱۸ سالگی چنین تجربه ای داشته اند. مقایسه تجربه جنسی در سن بالای ۱۹ سالگی بین دو گروه نشان میدهد که تعداد زنان روسپی تنها $\frac{1}{5}$ زنان غیر روسپی است. ۹٪ از

روस्पیان در سن کمتر از ۱۲ سالگی، ۲۵٪ در سنین ۱۳-۱۵ سالگی، ۴۷٪ در سنین ۱۶-۱۸ سالگی و ۱۸/۲٪ نیز در سن بالای ۱۹ سالگی حداقل برای یکبار مواد مخدر مصرف کرده اند. در حالیکه این نسبت ها در میان غیر روسپیان به ترتیب گروه سنی صفر، صفر، ۲۵٪ و ۷۵٪ است. بعبارت دیگر تعداد افرادی که در گروه آزمایش (۴۴ نفر) در مقایسه با گروه کنترل (۴ نفر) مواد مخدر مصرف کرده اند یازده برابر است (۴۴٪ در مقابل ۴٪).

نسبت زنان روسپی در مقایسه با زنان غیر روسپی بر حسب وضعیت مسکن بدین صورت بود. ملکی (۲۸٪ در مقابل ۴۱٪)، استیجاری (۵۳٪ در مقابل ۴۲٪)، سازمانی (۵٪ در مقابل ۷٪) و سایر (۱۴٪ در مقابل ۱۰٪).

مقایسه والدین دو گروه زنان روسپی و غیر روسپی نشان داد که در میان والدین روسپیان سابقه زندان ۱۷ بار، اعتیاد ۱۰ بار، سابقه طلاق ۸ بار، متارکه ۱۴ بار، ازدواج مجدد ۱۶ بار، فوت ۶ بار، بیماری یا معلولتی ۱۳ بار و مصرف الکل ۹ بار بیشتر از والدین غیر روسپیان است.

تحلیل داده ها

جداول تبیینی و آزمون فرضیات

در این بخش از پژوهش بعد از ارائه جداول توصیفی به منظور بررسی تفاوت میان دو گروه پاسخگویان از لحاظ متغیرهای مورد آزمایش به ارائه جداول تبیینی می پردازم تا نشان دهم بین آنها تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر. از آنجایی که سطح سنجش سه مورد از متغیرهای مستقل در سطح اسمی (کیفی) بود لذا برای تعیین تفاوت معناداری از آزمون کای اسکور (X^2) استفاده شده و برای سایر فرضیه ها با توجه به سطح سنجش ترتیبی از آزمون مان-ویتنی استفاده شد.

فرضیه اول: بین زنان روسپی و غیر روسپی از لحاظ از هم گسیختگی خانوادگی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۱- جدول تفاوت معناداری از هم گسیختگی خانوادگی در بین دو گروه آزمایش و کنترل

کل	گروه		نوع خانواده	
	غیر روسپی	روسپی	تعداد	درصد خانواده
۱۲۱	۷۷	۴۴	تعداد	خانواده سالم
%۱۰۰/۰	%۶۳/۶	%۳۶/۴	درصد خانواده	
%۶۰/۵	%۷۷/۰	%۴۴/۰	درصد گروه	
۷۹	۲۳	۵۶	تعداد	خانواده از هم گسیخته
%۱۰۰/۰	%۲۹/۱	%۷۰/۹	درصد خانواده	
%۳۹/۵	%۲۳/۰	%۵۶/۰	درصد گروه	
۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰	تعداد	کل
%۱۰۰/۰	%۵۰/۰	%۵۰/۰	درصد خانواده	
%۱۰۰/۰	%۱۰۰/۰	%۱۰۰/۰	درصد گروه	

$$P \text{ value} = ۰/۰۰۰ \quad df = ۱ \quad X^2 = ۲۲/۷$$

همانطوریکه در جدول بالا مشاهده می‌شود مقدار χ^2 دو با درجه آزادی یک بین دو گروه برابر ۲۲/۷ و مقدار P value بین دو گروه ۰/۰۰۰ می‌باشد. این بدان معناست که بین دو گروه زنان روسپی و غیرروسپی به لحاظ از هم گسیختگی خانوادگی در سطح ۰/۰۵ اطمینان تفاوت معنادار آماری وجود دارد ($P \text{ value} < ۰/۰۵$). داده‌های جدول نشان می‌دهد که در میان ۲۰۰ پاسخگوی این تحقیق ۷۹ نفر دارای خانواده‌های از هم گسیخته بوده‌اند که از این تعداد ۵۶ نفر (۷۱٪) متعلق به زنان روسپی و ۲۳ نفر (۳۰٪) مربوط به زنان غیر روسپی بوده است. به عبارت دیگر از هم گسیختگی خانوادگی در بین زنان روسپی ۲/۵ برابر زنان غیر روسپی است.

فرضیه دوم: بین زنان روسپی و زنان غیرروسپی به لحاظ سابقه اعتیاد تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۲- جدول تعیین تفاوت معناداری بین دو گروه کنترل و آزمایش از لحاظ اعتیاد

کل	گروه		اعتیاد	
	غیر روسپی	روسپی	تعداد	خیر
۱۴۷	۸۷	۶۰	تعداد	خیر
%۱۰۰/۰	%۵۹/۲	%۴۰/۸		
%۷۳/۵	%۸۷/۰	%۶۰/۰		
۵۳	۱۳	۴۰	تعداد	بلی
%۱۰۰/۰	%۲۴/۵	%۷۵/۵		
%۲۶/۵	%۱۳/۰	%۴۰/۰		
۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰	تعداد	کل
%۱۰۰/۰	%۵۰/۰	%۵۰/۰		
%۱۰۰/۰	%۱۰۰/۰	%۱۰۰/۰		

$$P \text{ value} = ۰/۰۰۰ \quad df = ۱ \quad X^2 = ۱۸/۷۱$$

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که در بین کل پاسخگویان تحقیق، ۵۳ نفر دارای سابقه اعتیاد بودند که از این تعداد ۴۰ نفر (۷۵/۵) متعلق به گروه آزمایش و ۱۳ نفر (۲۴/۵) متعلق به گروه کنترل بودند. به عبارت دیگر فراوانی اعتیاد در بین زنان روسپی در مقایسه با زنان غیرروسپی بیش از سه برابر است. (۷۵/۵٪ در مقابل ۲۴/۵٪)

آزمون کای اسکوتر با درجه آزادی یک برابر با ۱۸/۷۱ و مقدار Pvalue محاسبه شده ۰/۰۰۰ می‌باشد. این بدان معناست که دو گروه کنترل و آزمایش از لحاظ سابقه اعتیاد تفاوت معناداری با هم دارند ($Pvalue < 0/05$).

فرضیه سوم: بین زنان روسپی و غیرروسپی از لحاظ سابقه زندان تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۳- جدول تعیین تفاوت معناداری بین دو گروه کنترل و آزمایش از لحاظ داشتن سابقه زندان یا بازداشت اعضای خانواده

کل	گروه		سابقه زندان یا بازداشت اعضای خانواده	
	غیر روسپی	روسپی		
۱۵۳	۹۲	۶۱	تعداد	خیر
٪۱۰۰/۰	٪۵۸/۵	٪۴۱/۵	درصد خانواده	
٪۷۳/۵	٪۸۶/۰	٪۶۱/۰	درصد گروه	
۴۷	۸	۳۹	تعداد	بلی
٪۱۰۰/۰	٪۲۶/۴	٪۷۳/۶	درصد خانواده	
٪۲۶/۵	٪۱۴/۰	٪۳۹/۰	درصد گروه	
۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰	تعداد	کل
٪۱۰۰/۰	٪۵۰/۰	٪۵۰/۰	درصد خانواده	
٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	درصد گروه	

$$P_{value} = 0/000$$

$$df = 1$$

$$X^2 = 16/4$$

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که ۳۹٪ از زنان روسپی در خانواده‌های خود سابقه زندان یا بازداشت را حداقل برای یکی از اعضای خانواده خویش تجربه کرده‌اند. در حالیکه این نسبت در بین زنان غیرروسپی ۱۴٪ می‌باشد. از طرفی مقایسه‌ها نشان می‌دهد که تنوع این متغیر در بین اعضای گروه آزمایش حدود سه برابر گروه کنترل است (۷۳٪/۱۶٪ در مقابل ۲۶٪/۴٪).

آزمون کای اسکوتر (X^2) با درجه آزادی یک برابر با ۱۶/۰۴ است و مقدار Pvalue حاصل از آن نیز ۰/۰۰۰ می‌باشد. این بدان معناست که بین دو گروه به لحاظ داشتن سابقه زندان یا بازداشت برای یکی از اعضای خانواده پاسخگویان تحقیق تفاوت معنادار آماری وجود دارد ($P < 0/05$).

از آنجایی که سطح سنجش متغیرهای مستقل در فرضیه‌های ۴ تا ۸ در سطح ترتیبی می‌باشد از این رو، برای محاسبه تفاوت معناداری بین آنها با متغیر وابسته (روسپی/غیرروسپی) از آزمون مان-ویتنی استفاده کردم.

نتیجه‌گیری

نتایج تبیینی پژوهش

۱- بین زنان روسپی و غیر روسپی به لحاظ از هم گسیختگی خانوادگی تفاوت معنا دار وجود دارد.

به عبارت دیگر زنان روسپی در مقایسه با زنان غیر روسپی بیشتر دچار از هم گسیختگی خانوادگی هستند. برای ارزیابی اینکه آیا از هم گسیختگی خانوادگی با روسپی شدن زنان رابطه دارد تحلیل جداول توافق دو طرفه اجرا شده یک متغیر شامل از هم گسیختگی خانوادگی (با دو سطح) و یک متغیر شامل روسپی شدن (با دو سطح روسپی بودن و نبودن) در این تحلیل استفاده شده است. از هم گسیختگی خانوادگی و روسپیگری به طور معناداری با هم مرتبط بودند $\Phi = 0/33$ و $\Phi = 0/000$ و $P = 22/7$ ($N = 200$ و $X^2 = 1$) همچنین نسبت از هم گسیختگی خانوادگی در بین روسپیان و غیرروسپیان به ترتیب ۰/۷۱ و ۰/۲۹ بود. نتایج این تحلیل نشان می‌دهد که احتمال از هم گسیختگی خانوادگی در بین روسپیان ۲/۴ برابر بیشتر از

احتمال از هم گسیختگی خانواده در بین غیر روسپیان است. از آنجائیکه مقدار فای ($Q = ۰/۳۳$) می باشد این به معنای رابطه نسبتاً قوی بین دو متغیر از هم گسیختگی خانوادگی و روسپیگری است.

برای تبیین این فرضیه می توان گفت که به سبب وجود پاره‌ای شرایط در خانواده های زنان روسپی (ذکر شده در قسمت نتایج توصیفی) پتانسیل و فرصت انتقال ارزشهای خانوادگی و اجتماعی و نیز آموزش شیوه های تعامل و نحوه حل مساله به فرزندان ضعیف بوده و یا وجود نداشته است. در واقع از هم گسیختگی خانوادگی و یا بعبارت دیگر غیبت یکی از والدین تنی در خانواده می تواند در کمیت و کیفیت انتقال ارزشها و هنجارهای خانوادگی و شیوه های فرزند پروری بی تاثیر نباشد به این لحاظ که نوجوان فاقد یک الگوی نقش مناسب در خانواده است.

از طرفی حدود نیمی از زنان روسپی این تحقیق دارای والدین معنادار بوده که به نظر می رسد والدین آنها بیشتر از آنکه در اندیشه تربیت صحیح فرزندان و آموزش ارزشهای مطلوب به فرزندان باشند دغدغه تامین و مصرف مواد مخدر را داشته باشند. وجود یک چنین شرایطی باعث خواهد شد که فرزندان تعلق و دلبستگی چندانی به خانواده های خود نداشته باشند و بیشتر به سمت الگوها و گروههای مرجع در خارج از خانواده خویش گرایش پیدا کنند.

این عدم تعلق و دلبستگی به والدین و وجود شرایط دیگر (فرضیه های ۲، ۳ و ۵) می تواند کیفیت روابط والد و فرزند را متاثر سازد چنانکه روابط عاطفی میان آنها نیز بسیار ضعیف شده و از طرف والدین خود با حمایت هویتی مطلوبی روبرو نگردند. همچنین از هم گسیختگی خانوادگی به همراه وجود والدین معنادار (فرضیه تایید شده ۲) می تواند به طور مستقیم بر میزان کنترل و نظارت والدین (فرضیه ۴) اثر گذار باشد و از میزان و کیفیت آن بکاهد از این رو این کاهش نظارت خود فراهم کننده شرایط برقراری ارتباط با افراد ناهنجار می شود. چه همانطوریکه قبلاً گفتیم این افراد شرایط مطلوب دوست یابی و نیز شیوه های حل مساله را نیز در خانواده و توسط والدینشان فرا نگرفته اند.

مطابق نظر بندورا در تئوری یادگیری اجتماعی و با توجه به داده های بدست آمده در بخش نتایج توصیفی مشاهده شد که بیش از نیمی از زنان روسپی دارای خانواده های از هم گسیخته و فاقد الگوهای والدین بودند تا بتوانند قواعد زندگی اجتماعی را از طریق مشاهده و تقلید رفتار والدین یاد بگیرند. غیبت یک یا هر دو والد در خانواده روسپیان بنا به دلایل زندان، اعتیاد، متارکه، فوت و غیره باعث می شود تا تعادل کار کردی محیط خانواده بگونه ای مختل شود که والد یا هر سرپرست دیگر برای حفظ تعادل شرایط موجود بار زحمات غیبت دیگری را نیز بر دوش کشد و از این رو، دغدغه فراهم آوردن وضعیتی که بتوان در آن نیازهای پایه را تامین و جو موجود را حفظ کرد. اولویت بیشتری نسبت به آموزش ارزشها و انتقال مهارت ها پیدا می کند. از طرفی با مضاعف شدن نقش های عضو باقی مانده دیگر فرصتی جهت انتقال مهارتهای زندگی وجود نخواهد داشت این فقدان فرصت با ایجاد شکاف عاطفی مانع انتقال و پذیرش افکار و باورهای والدین از سوی فرزندان می شود.

کلواردنیز در بخشی از نظریه خود معتقد است که کسب ارزشها، نگرشها و مهارتهای لازم برای اجرای یک نقش خاص نیازمند دسترسی به یک محیط مناسب است. حال از آنجائیکه زنان روسپی از یکسو از دسترسی به یک محیط سالم خانوادگی جهت یادگیری نقش ها محروم مانده اند و از سوی دیگر دسترسی آسانی به الگوهای بزهکارانه (والدینشان) داشتند احتمال منحرف شدنشان نیز بیشتر بوده است.

۲- بین زنان روسپی و غیر روسپی به لحاظ مصرف مواد مخدر در خانواده تفاوت معنا دار وجود دارد.

به عبارت دیگر زنان روسپی در مقایسه با زنان غیر روسپی به نسبت بیشتری مواد مخدر مصرف می کنند. برای ارزیابی این مساله تحلیل جداول توافق دو طرفه اجرا شده مصرف مواد مخدر و گرایش به روسپیگری به طور معنا دار با هم ارتباط داشتند ($\phi = ۰/۳۰$ و $P = ۰/۰۰$ و $N = ۱۰۰/۶۱ = ۲۰۰$ و X^2).

تعداد مورد انتظار مصرف مواد مخدر در میان روسپیان ۲۶ بود در حالیکه مقدار مشاهده شده در این تحقیق برای روسپیان ۴۰ مورد بود یعنی ۱۴ مورد بیشتر از حد انتظار تحقیق. در حالیکه گمان می رفت برای گروه زنان غیر روسپی تعداد موارد مصرف مواد مخدر ۲۶/۵ مورد باشد مشاهدات این پژوهش نشان داد که تنها ۱۳ مورد سابقه مصرف مواد را بیان نمودند. از طرفی نسبت مصرف مواد مخدر در میان روسپیان و غیر روسپیان به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۲۴ بود. نتایج این تحلیل نشان داد که احتمال

مصرف مواد مخدر در میان زنان روسپی ۳/۱۲ برابر بیشتر از احتمال مصرف مواد مخدر در میان غیر روسپیان است از آنجائیکه مقدر فای این رابطه ($Q = ۰/۳۰$) می باشد به معنای رابطه نسبتاً قوی بین دو متغیر مصرف مواد و روسپیگری است. برای تبیین این فرضیه می توان گفت، از آنجائیکه میانگین سنی زنان روسپی در این تحقیق ۲۴ سال بود به احتمال زیاد بسیاری آنان چنین رفتاری را درون خانواده و بویژه از سوی والدینشان به چشم خویش دیده اند. مطابق نظریه بندو را فرد رفتارهای اجتماعی خود را از طریق یک فرایند تدریجی یادگیری اجتماعی کسب می کند. در این نظریه فرض بر است که یادگیری از طریق مشاهده و سپس از راه تقلید صورت می گیرد و والدین نقش بسیار مهمی در این فرایند ایفا می کنند زیرا زمان زیادی را با فرزند خویش می گذرانند و رابطه عاطفی نیز با آنان دارند. از آنجائیکه ۸۱٪ حداقل یکی از والدین زنان روسپی تحقیق حاضر معتاد بوده اند این نظریه با قوت بیشتری تایید می گردد چه همبستگی آماری قوی نیز بین اعتیاد والدین و اعتیاد زنان روسپی وجود داشت ($r = ۰/۷۶$).

شاید بتوان گفت گرچه اعتیاد بطور کاملاً مستقیم منجر به روسپیگری نگردد ولی بواسطه فراهم آوردن شرایطی همچون ارتباط با افراد ناهنجار به خاطر تهیه مواد مخدر و وابستگی به ماده ای که تامین آن برای یک فرد بویژه زن در جامعه ایران مستلزم زیر پا گذاشتن بسیاری از ارزشها و اخلاقیات است. از طرفی این زنان در سنین نوجوانی بواسطه اعتیاد والدین قطعاً شاهد رفت و آمدهای افراد غریبه و ناآشنا به منزل خویش بوده اند که این نیز بی ارتباط با متغیر تعامل با افراد ناهنجار نیست. از طرفی همانطوریکه در فرضیه شماره هشت نیز تایید شده، زنان روسپی در مقایسه با زنان غیر روسپی پایگاه اجتماعی پایینی داشته اند. یکی از شاخص های مهم در ارزیابی پایگاه، منطقه محل سکونت آدمیان است که در این میان زنان روسپی بواسطه سکونت در محله های پایین شهر، فرصت و نسبت بیشتری را برای ارتباط با افراد هممنوع خویش در مقایسه با زنان غیر روسپی داشته اند.

اعتیاد والدین عامل موثری در از هم گسیختگی خانواده است و والدین را نسبت به وظیفه خود در امر تربیت فرزندان بی تفاوت و بی توجه می سازد. در بسیاری از موارد اعتیاد والدین عاملی برای محکومیت و زندانی شدن ایشان می گردد که برای مدتی منجر به حذف حضور فیزیکی و عاطفی والدین در خانواده می شود. از سوی دیگر زمینه ساز جدایی والدین از یکدیگر و نیز فرزندان می شود. به اعتقاد بلوم در خانواده های والد معتاد انسجام کمتری وجود دارد کودکان از آزادی بیش از حد برخوردارند، توجه چندانی به تربیت آنان نمی شود و پایبندی به ارزشها و نسبت های خانوادگی کمتر است. به اعتقاد آکرمن نوجوانان والد معتاد اغلب تنها می مانند و به راحتی قادر به دوست یابی نیستند. از این رو مجبورند بدنبال آدم های هم عقیده خود باشند که زنان روسپی این تحقیق نیز از این قاعده مستثنی نبودند.

۳- بین زنان روسپی و زنان غیر روسپی به لحاظ سابقه زندان والدین تفاوت معنا دار وجود دارد

به عبارت دیگر والدین زنان روسپی در مقایسه با زنان غیر روسپی زندان را به تعداد بیشتری تجربه کرده اند. تحلیل جداول توافقی دو طرفه نشان داد که زندان والدین و گرایش به روسپیگری فرزندان دختر به طور معناداری با هم مرتبط اند ($\phi = ۰/۲۸$ و $P = ۰/۰۰$ و $16/04 = N=200$ و X^2)

همچنین نسبت زندان والدین گروه روسپی به والدین گروه غیر روسپی ۰/۷۳ به ۰/۱۶ بود. همچنین تعداد مورد انتظار زندان والدین برای زنان روسپی ۲۶/۵ بود در حالیکه تعداد مشاهده شده در تحقیق ۳۹ مورد بود. (۱۳ مورد بیش از حد انتظار آماری) نتایج این تحلیل نشان میدهد که احتمال روسپیگری دختران والد زندان ۴/۵ برابر بیشتر از دخترانی است که والدین غیر زندان داشتند.

برای تبیین این فرضیه باید گفت. وقتی خانواده ای دچار از هم گسیختگی می شود و یا یکی از والدین یا هر دوی آنها به دلیل زندان در جمع خانواده حضور نداشته باشند چون خود والدین تحت فشار و ناراحتی هستند و از لحاظ عاطفی تکیه گاهی ندارند، قادر نیستند نیازهای روحی و روانی فرزندان را برآورده کنند.

چنین والدینی کمتر با محبت هستند و در تربیت فرزندان خویش نیز ثبات و مهارت و فرصت کمتری دارند و از این رو کمتر با فرزند خود می توانند ارتباط برقرار کرده و از وی رفتار منطقی متوقع باشند چرا که درست در زمانیکه فرزندشان نیازمند

حمایت و راهنمایی است از این موهبت محروم مانده و احساس دل‌بستگی چندانی نسبت به والدینش نخواهد داشت. این ضعف دل‌بستگی به والدین سبب می‌شود تا وی نتواند ارزشها و هنجارهای جامعه خویش را درونی و بدان احساس تعلق نماید. لذا بطور مایوس کننده ای خود را از خانواده و جامعه جدا می‌داند و بالطبع حالات هیجانی و فشارهای درونی خویش را از طریق رفتارهای ضد اجتماعی نشان می‌دهد.

از طرفی وقتی والدین بدلیل زندانی بودن و عدم حضور در خانواده نتوانند رابطه متعادل و مطلوبی با نوجوان خود برقرار کنند، نوجوان در گزینش الگو جهت همانند سازی دچار ابهام و سرگشتگی می‌شود و در ارتباط شخصی خود با دیگران احساس ناامنی می‌کند چرا که والدین مهمترین منبع شکل‌گیری احساس خود ارزشمندی در فرزندان هستند و لذا نوجوان طرد شده از سوی والدین بالطبع به طرد خود می‌پردازد و احساس بی‌ارزشی می‌کند. چرا که یکی از مسائل مهم برای نوجوان این است که او خودش را چگونه ببیند. چه تصویری از خویشش دارد و نسبت به قضاوت دیگران درباره خودش چه احساسی دارد. به عبارت دیگر در میان عوامل مختلف نقش روابط والدین و شیوه‌های برخورد آنان با فرزندان و نابسامانی الگوهای تعاملی خانواده در تصمیم‌نوجوانان برای گرایش به روسپیگری عمده بوده است. از این رو بسیاری از این دختران به دلیل شرایط نا مساعد خانوادگی نمی‌توانند از احساس خود ارزشمندی و اعتماد به نفس مناسبی برخوردار باشند.

در چنین شرایطی دختر نوجوان دیگر قادر نخواهد بود که پیوندی شایسته با افراد بهنجار داشته باشد و همیشه این ظن و گمان برایش باقی می‌ماند که از برقراری ارتباط با دیگران محروم شده و پذیرش اجتماعی نیافته است. این عدم پذیرش به تدریج موجب شکل‌یافتن شخصیتی نابهنجار شده و احتمال حرکت وی به سمت رفتارهای ضد اجتماعی (روسپیگری) را افزایش می‌دهد.

محدودیت‌های پژوهش

از آغاز تا پایان هر کار پژوهشی طبیعی است که محدودیت‌هایی متوجه پژوهشگر شود. محدودیت‌ها ممکن است به خاطر آیین‌نامه‌های داخلی سازمانها یا بخش‌نامه‌هایی که به صورت کلی به آنها ابلاغ می‌شود و قرار است بخشی از پایان‌نامه در آنجا انجام شود و یا به خاطر نوع پژوهش و در موارد نیز محدودیت زمانی و در دسترس نبودن برخی منابع علمی و انسانی مورد نیاز در پژوهش و یا خودداری آزمودنیهای حجم نمونه از شرکت در فرایند پژوهش باشد. پژوهش حاضر نیز از این محدودیت‌ها مستثنی نبوده و از جمله آنها می‌توان به فرایند طولانی مدت کارهای اداری در سازمان زندانها و نیروی انتظامی اشاره کرد.

از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر عدم دستیابی به منابع اصلی بود که در برخی از کتابهای ترجمه شده و پایان‌نامه‌ها به آنها اشاره شده بود. از این رو مجبور شده که در متن پژوهش حاضر از آنها با عنوان به نقل از یاد کنم هر چند می‌دانم که این کار تا حدودی از ارزش کار پژوهشی می‌کاهد.

پیشنهادات

از آنجائیکه روسپی شدن زنان این تحقیق نه به خاطر کشش و جاذبه‌های محیطی، بلکه به خاطر محدودیت‌ها و دافعه‌های درون خانواده است به نظر می‌رسد توجه به ساختار خانواده (از بعد سیاست‌گذاریهای رفاهی و آموزشی) حفظ، تعدیل و اصلاح کارکرد و الگوهای تعاملی آن در مقایسه با اقدام فردی و نگهداری این زنان در مراکز خاص از اولویت بیشتری برخوردار باشد. زنان روسپی انسانند و باید از حقوق انسانی که جامعه برای نوع بشر قائل است برخوردار باشند و چون انسانند و رفتارهایشان اکتسابی بوده پس قابل اصلاح نیز هستند و حق دارند از کلیه امکاناتی که جامعه میتواند در اختیار آنان قرار دهد برخوردار باشند. زنان روسپی با توجه به شرایط شان نیاز بیشتری به حمایت و نظارت دارند. زندگی خیابانی، تجاوز جنسی، اذیت و آزار، بارداری در سنین پائینی حتک حرمت و بی‌پناهی شرایطی هستند که وجه مشترک همه زنان روسپی است. به رغم تاکید قانون اساسی (اصل دهم) بر اصل بنیادین خانواده و اینکه همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزیهای مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد به نظر می‌رسد آنچه‌ان که باید اقدام حمایتی از خانواده صورت نگرفته است.

بسیاری از زنان و مردان به واسطه نا آگاهی و بدون داشتن تامین اجتماعی به رغم فقر فزاینده و مشکلات مادی و معنوی، فرزندان بی‌وجود می‌آورند که نه توانایی آموزش و تربیت آنان را دارند و نه قدرت پاسخگویی به توقعات و انتظارات آنان را، به خصوص در خانواده‌های پر جمعیت و غالباً فقیر به واسطه گرفتاری والدین و عدم درک از خواسته‌های فرزندانشان دچار تعارضات و مشکلاتی می‌شوند که دوستی با افراد ناباب، ترک منزل بدون اجازه والدین، داشتن تجربه جنسی بر حسب خوردن و در نهایت ورود به وادی روسپیگری از جمله آنهاست برای اینکه بتوانیم امکان ادامه روسپیگری این زنان را به حداقل برسانیم لازم است برخی مداخلات برای این زنان و خانواده‌های آنان انجام گیرد که عبارتند از:

- ۱- فراهم آوردن زمینه‌ای جهت بیان احساسات دردناک و ترس‌هایی که در رابطه با تجارب آزار و اذیت در منزل و بیرون داشته‌اند؛
- ۲- تهیه و تکمیل تاریخچه‌ای از رفتارهای ضد اجتماعی زنان روسپی اعم از فعالیت‌های غیر قانونی قبل از گرایش به روسپیگری و نیز فعالیت‌هایی که به دلیل شرایط حاد و آسیب‌زایی پس از روسپیگری انجام داده‌اند؛
- ۳- آموزش و تاکید روی پیامدهای منفی و خطرناک برای زنان روسپی در صورت ادامه رفتارشان؛
- ۴- ارائه اطلاعات به زنان روسپی در خصوص مراحل موثر و کارآمد فرایند حل مساله (نظیر تشخیص مشکل، فکر کردن درباره راه حل‌های موجود، ارزیابی جنبه‌های مثبت و منفی هر کدام از راه‌ها و انتخاب بهترین راه)؛
- ۵- فراهم آوردن امکان دستیابی آسان و سریع خانواده‌ها به مشاور و درمانگر؛
- ۶- ایجاد مراکزی برای کمک‌رسانی به زنان روسپی از لحاظ پزشکی و مشاوره برای بازگشت به خانواده بوسیله مددکاران اجتماعی.

منابع

- کتب

- آزاد ارمکی، نقی، بررسی مسائل اجتماعی ایران، چاپ اول، تهران: موسسه نشر جهاد، ۱۳۷۷.
- آقا بخشی، حبیب‌الله، اعتیاد و آسیب‌شناسی خانواده، انتشارات: دانش آفرین، ۱۳۷۹.
- آقا بیگلویی عباس، رسول زاده طباطبایی کاظم، موسوی چلک حسن، کودک آزاری، انتشارات: آوند دانش، ۱۳۸۰.
- ابوینا عمران، فرحناز، بررسی تاریخی جرائم جنسی از دوران باستان تا کنون، تهران: انتشارات رنگارنگ، ۱۳۸۱.
- احمدی، علی اصغر، تحلیلی تربیتی بر روابط دختر و پسر در ایران، تهران: انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵.
- اعزازی، شهلا، جامعه‌شناسی خانواده با تأکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر، تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان، ۱۳۸۰.
- بنجامین، ساموئل گرین وید، ایران و ایرانیان (عصر ناصرالدین شاه) تهران: نشر جاویدان، ۱۳۴۴.
- حجتی، محمد باقر، اسلام و تعلیم و تربیت، تهران: نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۶.
- دورانت، ویل B، تمدن اسلامی، ترجمه ابوالقاسم پاینده، جلد ۱۱، تهران: اقبال، ۱۳۴۳.
- رئیس دانا، فریبرز، بررسی‌هایی در آسیب‌شناسی اجتماعی ایران، تهران: انتشارات سازمان بهزیستی کشور، ۱۳۸۰.
- رفیع پور، فرامرز، انومی یا آشفتگی اجتماعی، تهران: نشر سروش، ۱۳۷۸.
- ساروخانی، باقر، طلاق (پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن)، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۲.
- ساروخانی، باقر، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۰.
- ساروخانی، باقر، روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، جلد دوم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۰.
- ستوده، هدایت‌الله، آسیب‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، تهران: دانشگاه تربیت معلم، ۱۳۷۹.
- سربابی، حسن، مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق، تهران: نشر سمت، ۱۳۷۲.

- شامبیاتی ، هوشنگ ، بزهداری اطفال و نوجوانان ، چاپ ششم ، انتشارات ویستار ، ۱۳۷۵.
- شعاری نژاد ، علی اکبر ، روانشناسی عمومی ، تهران ، دانشگاه سپاهیان انقلابی ایران ، ۱۳۵۴.
- شیخاوندی ، داور ، جامعه شناسی انحرافات ، چاپ سوم ، کناباد : نشر مردیز ، ۱۳۷۳.
- فرجاد ، محمد حسین ، آسیب شناسی اجتماعی و جامعه شناسی انحرافات اجتماعی ، انتشارات بدر ، ۱۳۷۸.
- فرجاد ، محمد حسین ، بررسی مسائل اجتماعی ایران ، انتشارات اساطیر ، ۱۳۷۷.
- فرمهبینی فراهانی ، محسن ، فرهنگ توصیفی علوم تربیتی ، تهران ، نشر اسرار دانش ، ۱۳۷۸.
- قاسم زاده ، فاطمه ، آری گفتن به نیازهای کودکان ، چاپ دوم ، نشر دنیای مادر ، ۱۳۸۰.
- کیوی ، ریمون ، کامپنهود لوک وان ، روش تحقیق در علوم اجتماعی ، انتشارات دیبا ، ۱۳۷۹.
- کی نیا ، مهدی ، روانشناسی جنایی ، تهران : رشد ، ۱۳۷۴.
- گیدنز آنتونی ، جامعه شناسی ، ترجمه منوچهر صبوری ، نشر نی ، ۱۳۷۳.
- مجله اصلاح و تربیت ، عوامل موثر بر گسترش فحشا ، سازمان زندانها ، شماره ۱۱ ، ۱۳۸۱.
- مرکز آمار ایران ، سالنامه آماری ایران ، تهران : نشر مرکز آمار ایران ، ۱۳۸۱.
- نوایی نژاد شکوه ، رفتارهای بهنجار سازمان انتشاراتی و فرهنگی ابتکار ، ۱۳۷۵.
- هومن ، حیدر علی ، شناخت روش علمی در علوم رفتاری : پایه های پژوهش ، چاپ چهارم ، تهران : نشر پارسا ، ۱۳۸۰.
- واحدی ، قدرت الله ، طلاق ، تهران : آسیا ، ۱۳۴۶.

-مقالات

- بهبودی ، مسعود ، مقایسه سبک اسناد علی زنان ویژه (روسپی) بازداشت شده با زنان عادی ، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی ، ۱۳۷۸.
- رسول زاده طباطبایی و همکاران ، بررسی مقایسه ای خصوصیات روانشناختی زنان ویژه با زنان عادی ، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی شماره ۵ ، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی ، پاییز ۱۳۸۱.
- عادلین رأسی ، حمیده بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر روسپیگری بین زنان ۳۵-۱۵ سال مرکز بازپروری حریت مشهد ، کارشناسی مددکاری ، دانشگاه علوم بهزیستی، ۱۳۷۷.
- فارلی ، ملیسا ، روسپی گری : امری مسلم بر تجاوز به حقوق بشر ، ترجمه دکتر مهدیس کام کار ، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی شماره ۵ ، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی ، پاییز ۱۳۸۱.
- محمد نبی ، مریم ، بررسی علل انحرافات زنان ، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهشگری ، دانشگاه شهید بهشتی ، ۱۳۸۰.

منابع لاتین:

- Hirchi, Travis. (1969) "causes of Delinquency". Berkeley : university of California press.
- -Howe David . (1995)." Attachment theory for social work practice". London: university of east anjlia Norwich, the machmilan press.
- kratcoki peter C. and Lucille Dunn kratcouski (1990) juvenile Delinquency" (third Edition). Kent state university. newyorl. The hall press.
- Nye. Ivan F. (1958). "Family Relationships and Delinquent Behavior". Newyourk: tohn wiley press.
- Suther land, EdwinH.and Donald R. Cressey. (1974). "criminology" (9 th Edition). Philadelphia: lippincett.

- Thompson, williom E.and jack E. Bynum. (1991). “Juvenile Delinquency: classic and contemporary Readings”. USA: Allyn and Bacon press.
- vold, George B. Bernard, thomea J. and Jeffrey B. snipes, (1998). “theoretical “(4 th Edition). Newyourk: oxford university press.